

**СЕКЦІЯ ЮРИДИЧНИХ НАУК
ЮРИДИЧНА ОСВІТА У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ**

**ЩОДО НАБУТТЯ СТУДЕНТАМИ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ
НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

А.Г. Бобкова

Наукова діяльність – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження (ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»). З наведеного визначення слідує, що така діяльність за змістом має багато спільного з юридичною практикою, а отже ведення самостійної наукової діяльності є однією із основних навичок, якими мають оволодіти студенти спеціальності «Право».

Відповідно до начальних планів студенти мають можливість здобути відповідні знання в межах навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» та набути відповідні навички, готуючи курсові роботи на другому – четвертому курсах і магістерську роботу під час навчання у магістратурі. Разом з тим аналіз результатів успішності студентів 4 курсу та магістрантів щодо цієї форми навчальної роботи свідчить про відсутність у переважної більшості студентів навичок ведення самостійної наукової діяльності, що негативно впливає на їх подальшу професійну діяльність.

Обов'язковість оволодіння такими навичками слідує з основних компетентностей, які складають зміст освітньо-професійних програм вищої освіти за першим та другим рівнями зі спеціальності 081 «Право», зокрема, інтегральних, загальних і спеціальних, проте така вимога щодо підготовки фахівців має формальний характер без її конкретизації у відповідних рекомендаціях чи навчально-методичних матеріалах.

Проблеми організації самостійної наукової роботи студентів неодноразово піднімалися фахівцями різних рівнів, були предметом обговорення серед наукової спільноти, але залишаються дискусивними кілька років поспіль.

Наведене вказує на актуальність заявленої теми дослідження, метою якого є обґрунтування пропозицій щодо удосконалення набуття студентами навичками самостійної наукової діяльності

Першою можливістю оволодіння студентами знаннями та уміннями стосовно самостійної наукової роботи є вивчення ними на першому курсі навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень», метою викладання якої є сформування у студентів низки умінь і навичок, необхідних для самостійної творчої діяльності в науці і написання наукової (курсової, дипломної й іншої кваліфікаційної) роботи. Разом з тим аналіз навчально-методичних матеріалів з цієї навчальної дисципліни вказує на те, що йдеться у процесі навчання переважно про знання щодо організації наукових досліджень, ніж про уміння і навички. Наслідком такого підходу є те, що, незважаючи на високі залікові показники, у студентів відсутні первинні уміння заняття науковою діяльністю.

Другою можливістю є підготовка курсових робіт, що є формою самостійної навчальної та науково-дослідної роботи студентів, яка підтверджує отримання теоретичних знань і практичних навичок з юридичних дисциплін, які вивчаються.

Написання курсової роботи спрямовано саме на набуття та розвиток здібностей студентів щодо базових навичок з ведення самостійної наукової діяльності, а обрані факультетом критерії оцінювання курсової роботи цілком

дозволяють виявити рівень оволодіння студентами такими навичками, якщо саме за ними об'єктивно проводиться оцінка таких робіт науковими керівниками.

З наведеного слідує, що підготовка чотирьох курсових робіт протягом навчання на першому рівні мала би бути достатньою для набуття навичок введення самостійної наукової діяльності, проте аналіз засвоєння студентами цих навичок на магістерській підготовці свідчить про досить низький рівень або відсутність таких навичок у більшості студентів, в тому числі наявність порушень правил доброчесності.

Ще одна можливість набувати такі навички є підготовка доповідей та тез на студентські наукові конференції, на які постійно запрошуються студенти спеціальності «Право», але низька активність наших студентів в останні роки і в цьому випадку є свідченням складності для них самостійної наукової роботи.

Логічним продовженням набуття навичок самостійної наукової роботи є викладання навчальної дисципліни «Організація правових досліджень» на магістерській підготовці, проте відсутність результативності на попередньому рівні підготовки призводить до того, що в межах цього курсу студенти ледь встигають засвоїти основи наукових досліджень, тоді як навички оволодіння самостійною науковою діяльністю в сфері права притаманні одиницям з них, що позбавляє більшість можливості повною мірою реалізувати себе у юридичній професії.

Серед причин наведеного можна зазначити недосконалість організації самостійної наукової діяльності студентів, неврахування сучасних вимог до якості підготовки майбутніх фахівців-юристів, запитів сучасного ринку юридичних послуг тощо.

Для удосконалення такої організації пропонується впровадити комплексний підхід з чіткою постановкою завдань та формами контролю їх виконання на всіх етапах підготовки здобувачів за спеціальністю «Право».

Для цього на першому курсі навчальна дисципліна «Основи наукових досліджень» має проводитись у формі практичних занять, з орієнтацією на оволодіння студентами первинних умінь щодо наукової діяльності, серед яких: аналіз законодавства, наукових джерел, практики щодо конкретної заданої теми практичного спрямування та засвоєння правил оформлення використаних джерел.

При організації підготовки курсових робіт завдання мають диференціюватись для кожного курсу з урахуванням послідовного оволодіння різного рівня навичок. Зокрема, для другого курсу це можуть бути узагальнення стану законодавства, практики його застосування та теорії, виявлення наукових фактів щодо конкретних відносин, правових явищ тощо. Для третього курсу такими завданням можуть, крім зазначеного, бути напрацювання щодо наукових проблем, які слідує із виявлених наукових фактів та їх обґрунтування. На четвертому курсі студенти вже могли би займатись наступним етапом наукової діяльності, яким є підготовка та обґрунтування гіпотез щодо вирішення наукових проблем у конкретних відносинах. На магістерському рівні студентам у такому разі вже було б доступно здійснення самостійної наукової діяльності за конкретною практично спрямованою тематикою, результатом якої має бути удосконалення чи подальший розвиток відомого знання в галузі права, зорієнтованого на правозастосування чи удосконалення законодавства.

Для цього на зазначені завдання має бути зорієнтована тематика курсових робіт за всіма навчальними дисциплінами та уточнено методичні рекомендації. Важливо також повернутись до практики обов'язкової підготовки тез за темою курсової роботи як умови її захисту, починаючи з 3 курсу, що буде сприяти участі студентів як в університетських, так й у всеукраїнських студентських наукових заходах.

Крім цього аналіз якості курсових робіт вказує на необхідність підвищення відповідальності студентів за плагіат та порушення інших етичних норм наукової діяльності, які є абсолютно неприпустимим для майбутніх правників.

На рівні магістерської підготовки пропонується в навчальній дисципліні «Організація правових досліджень» дві третини обсягу відводити на практичні заняття, спрямовані на відпрацювання конкретних етапів щодо організації та здійснення наукової діяльності, що дозволить закріпити та піднести на вищий рівень здобуті раніш навички. Крім того доцільно передбачити виконання всіх завдань у письмовій формі стосовно обраних тем магістерських робіт та їх обговорення і захист. Такі напрацювання можуть скласти підґрунтя для підготовки, завершення і захисту магістерської роботи, підготовки тез та інших практичних результатів такого рівня дослідження.

Такий підхід сприятиме формуванню у здобувачів ступеня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» таких компетентностей як: здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, до творчого мислення і генерування нових ідей, до аналізу (зокрема, фактів, подій, явищ та процесів) і синтезу; уміння планувати, організовувати і контролювати свою діяльність; вміння грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати, брати участь в аргументованій професійній дискусії; навички збору і аналізу інформації з національних і міжнародних джерел, оцінка її достовірності, використання сучасних інформаційних технологій і баз даних та інш.

Таким чином, зазначені пропозиції дозволять удосконалити набуття студентами спеціальності «Право» навичок самостійної наукової діяльності і сприятимуть їх конкурентоздатності.

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ ДОННУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

М.В. Удод

Приєднання України до Болонського процесу стало поштовхом до реформування системи освіти у нашій країні за гуманістично-інноваційним напрямом, що посилює її конкурентоспроможність у світовому освітньому просторі.

Безперечно, що інтеграційний процес на відповідних напрямках полягає у впровадженні європейських норм і стандартів у освіті, науці і техніці, а також поширенні власних культурних і науково-технічних досягнень у ЄС.

Слід також зазначити, що стратегічні напрями розвитку вищої освіти в нашій країні визначаються Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту» та іншими нормативно-правовими актами України: «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про Національну програму інформатизації», «Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні», «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти», «Про утворення інституту інноваційних технологій і змісту освіти», «Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України».

Чинна нормативна база дає можливість здійснення відповідних дій та заходів щодо реалізації положень Болонської декларації у системі вищої освіти і науки України.

На думку окремих вчених, високопродуктивними і перспективними є форми роботи, ґрунтовані на синтезі аудиторної і позааудиторної роботи, оскільки вони сприяють не лише формуванню професійних умінь і навичок, але водночас формують активну громадянську позицію майбутнього спеціаліста. Наприклад, це